

EEN FASERING, EN DAN?

Op zoek naar aanvullingen op de fasering van
Juventum voor een stevige basis

Handboek

Over methodieken die Juventum kan gebruiken in de fasering voor de begeleiding van haar jongeren.

Anneloes Stokvis & Dieuwertje Boers

In opdracht van Juventum, onderdeel van Eleos

18-05-2015

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Inleiding	2
Hoofdstuk 1: het gebruik van de cliëntgerichte benadering.....	3
Hoofdstuk 2: het gebruik van motiverende gespreksvoering.....	4
Hoofdstuk 3: het gebruik van PDP (Person Driven Planning).....	8
Hoofdstuk 4: het gebruik van de vragenlijst van Invra-wonen	10
Bijlage 1: schematische weergave van de fasering inclusief de methodieken.....	11

Inleiding

Beste medewerkers van Juventum,

In dit handboek is getracht weer te geven hoe een aantal methodieken gebruikt kunnen worden bij de begeleiding van de jongeren. De uitgewerkte methodieken zijn: cliëntgerichte benadering, motiverende gespreksvoering, PDP en de vragenlijst van Invra-Wonen.

We leggen per methodiek uit:

- ❖ in welke fase(n) deze gebruikt kan worden (een schematische weergave is weergegeven in bijlage 1),
- ❖ wat er eventueel nog gedaan moet worden voor de methodiek gebruikt kan worden en
- ❖ hoe deze dan gebruikt kan worden.

Voor informatie over hoe we tot de keuze van deze vier methodieken zijn gekomen, verwijzen we jullie naar ons onderzoeksverslag. Dit geldt ook voor eventuele bronverwijzingen.

In de bijlage kunt u een schematisch overzicht vinden van de fasering inclusief de methodieken die we in dit handboek beschrijven.

We hopen dat jullie wat hebben aan deze methodieken, en dat het jullie werk wellicht wat gemakkelijker maakt.

Dieuwertje Boers
Anneloes Stokvis
Mei 2015

Hoofdstuk 1: het gebruik van de cliëntgerichte benadering

De cliëntgerichte benadering gaat over de houding die jij als hulpverlener hebt tegenover je cliënt, en wordt dus gebruikt in alle fases.

Het gaat er hierbij om dat er niet één overkoepelende methodiek wordt gebruikt voor alle jongeren, maar dat er per jongere bekeken wordt wat gewenst is in de begeleiding van deze jongere.

Alle jongeren zijn immers anders, en het is daarom goed om na te gaan wat helpend gedrag is bij deze jongere. Uit een interview met Perspectief kwam bijvoorbeeld naar voren dat de ene jongere veel van grapjes en humor houdt, en dat hij het beste op die manier benaderd kan worden. Een andere jongere kon daar juist helemaal niks mee en bij hem was het belangrijk om alleen belangrijke informatie te geven. Meer kon deze jongere niet aan.

Het gaat dus niet alleen om het kijken naar hoe de jongeren iets aan kunnen leren, maar ook om het benaderen van de jongeren. Wat voor contact de jongere prettig vindt bijvoorbeeld.

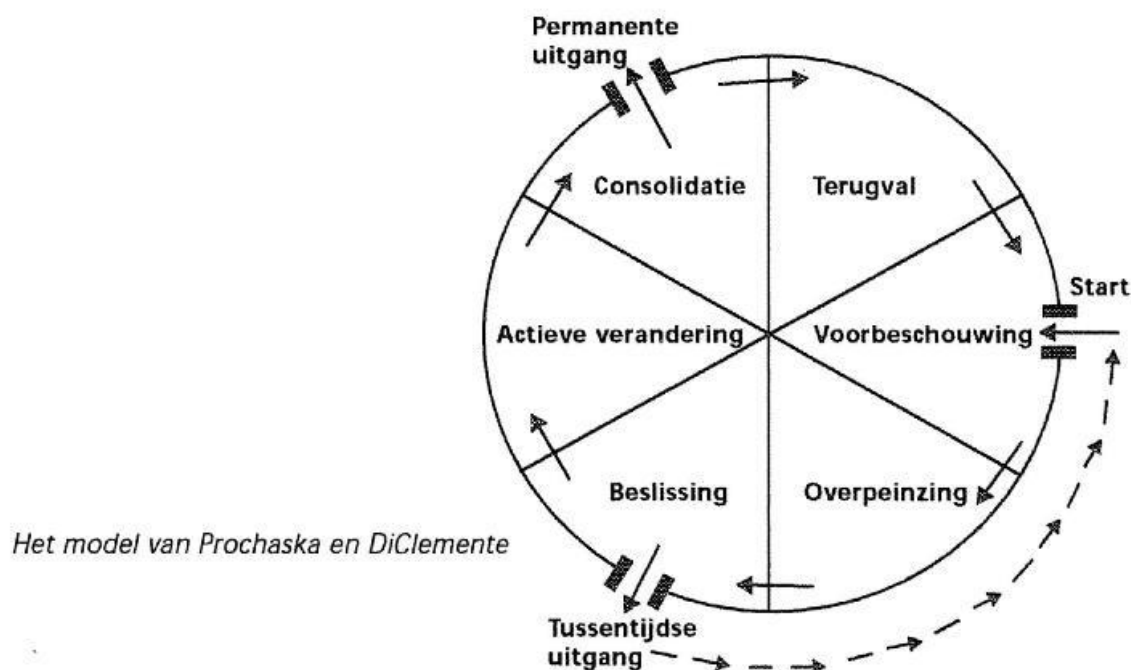
Dit zijn dingen die jongeren niet altijd zelf kunnen benoemen, maar het wordt gaandeweg wel duidelijk wanneer de jongere eenmaal bij Juventum woont. Het is belangrijk om vanaf het begin in gesprek te gaan met de jongere over wat hij/zij prettig vindt en wat niet.

Naast de benadering van de jongere gaat het ook om leerdoelen van de jongere of om methodieken die gebruikt kunnen worden. Niet alle jongeren hebben dezelfde leerdoelen, en er zit ook verschil in het aanleren van verschillende leerdoelen. Een doel als leren koken is anders dan het leren herkennen van emoties.

Hierbij moet ook gekeken worden naar wat de beste manier van aanleren is voor de betreffende jongere. Daarbij kan het dus ook zijn dat de aanwezige modules in de fasering niet te gebruiken zijn voor een jongere. Het is daarom raadzaam om hier rekening mee te houden en om ook andere manieren te proberen die nog niet aan de modules zijn toegevoegd.

Hoofdstuk 2: het gebruik van motiverende gespreksvoering

Om uit te leggen hoe motiverende gespreksvoering te gebruiken is, gebruiken we de verschillende fasen uit het model. Per fase wordt hieronder aangegeven hoe de jongere geholpen kan worden en wat de hulpverlener kan doen. De fasering volgens dit model ziet er als volgt uit:

Parnassia / Trimbos-instituut (2008)

Fase 1: Voorbeschouwing

In deze fase heeft de jongere geen intentie om te veranderen. De jongere ziet er bijvoorbeeld de noodzaak niet van in of ontkent dat er een probleem is.

In deze fase kan de *discrepantie* worden vergroot. Richt je vragen op wat de jongere in de toekomst zou willen, en laat de jongere nadenken over of hij/zij dit kan bereiken wanneer hij/zij doorgaat op dezelfde weg. Kijk naar de gevolgen van het huidige gedrag, bijvoorbeeld door te vragen wat er in het slechtste geval zou kunnen gebeuren en wat in het beste geval, en vraag de jongere of dat de richting is die hij/zij wil opgaan.

Fase 2: Overpeinzing

De jongere is zich bewust van het probleem en overweegt wat het kan opleveren als hij zijn gedrag verandert. De motivatie om iets te gaan doen is aanwezig, maar hij of zij onderneemt nog geen actie.

In deze fase kan je de jongere helpen om de huidige toestand te vergelijken met de toestand als het gedrag verandert. Hierbij kan een beslissingsbalans worden ingevuld, die er als volgt uitziet:

Geen verandering:		Verandering:	
Voordelen +	Nadelen -	Voordelen +	Nadelen -

Tabel 2.1: Voorbeeld beslissingsbalans

Bij deze balans wordt gekeken naar de voor- en nadelen van de huidige situatie en naar de voor- en nadelen van de situatie als er verandering is opgetreden. Wegen de nadelen van de status quo op tegen de voordelen van verandering of niet? De motivatie van de jongere kan worden aangewakkerd door het verschil te laten zien en door je te richten op de situatie waarin verandering plaatsvindt. Vraag door wanneer de jongere het heeft over verandering (dit wordt ook wel verandertaal genoemd), en bied nieuwe perspectieven aan wanneer de jongere weerstand vertoont. Wanneer de jongere weerstand vertoont, ga dan na waar dit vandaan komt. Is er bijvoorbeeld iets niet duidelijk? Of denkt de jongere dat hij/zij niet kan veranderen?

Een manier om te reageren op weerstand is door middel van reflecties. Eenvoudige reflecties, versterkte reflecties en tweezijdige reflecties zijn manieren om het gevoel of de onvrede van de jongere te erkennen door wat hij/zij zegt te vertellen in je eigen woorden, bijvoorbeeld: 'Ik wil gewoon geen pillen slikken. Ik moet dit toch op eigen kracht aankunnen.' Reactie: 'Je denkt dat medicijnen voor jou geen zin hebben.'

Bij een tweezijdige reflectie worden beide kanten van de *ambivalentie* genoemd (dus: redenen voor het wel of niet willen veranderen).

Reageren op verandertaal kan je doen door hierop door te vragen, door dit te bevestigen of door de waarden van de jongere te verhelderen. Hierdoor kan de motivatie voor verandering worden versterkt omdat de waarde van de jongere meestal niet geheel overeenkomt met de manier waarop de jongere op het moment leeft.

Fase 3: Beslissing

De jongere neemt pas een besluit op het moment dat hij of zij zich bewust is van het probleem, dit ook als probleem erkent en voldoende vertrouwen heeft in zijn of haar mogelijkheden om te veranderen. In dit stadium maakt de jongere een plan waarmee hij of zij het gedrag kan veranderen.

In deze fase kan de belangen- of vertrouwenslineaal worden gebruikt. Hiermee kan de jongere aangeven hoe belangrijk hij/zij verandering vindt, en hoeveel vertrouwen hij/zij heeft dat het hem/haar lukt om te veranderen. Op het moment dat de jongere het belangrijk vindt om te veranderen, en er vertrouwen in heeft dat dit lukt, kan een actieplan worden opgesteld.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Volkomen onbelangrijk/ Weinig vertrouwen										Buitengewoon belangrijk/ Veel vertrouwen

De vraag die je hierbij kan stellen is: Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 staat voor volkomen onbelangrijk/weinig vertrouwen, en waarbij 10 staat voor buitengewoon belangrijk/veel vertrouwen, waar zou je jezelf dan plaatsen?

Het vertrouwen kan vergroot worden door bijvoorbeeld terug te kijken op vroegere successen.

Een voorbeeld van een veranderplan staat op de volgende pagina. Deze bevat de gespreksonderwerpen uit deze fase. Belangrijk is daarbij ook dat er gekeken wordt naar de momenten waarop het misschien tegenvalt. Wat gaat de jongere dan doen? Waar kan de jongere tegenaan lopen en hoe gaat hij/zij dit oplossen, en wat kan de begeleider op dat moment doen om te helpen?

Voorbeeld veranderplan

Naam:

De belangrijkste redenen waarom ik wil veranderen zijn:

De voornaamste doelen die ik met deze verandering wil bereiken zijn:

Om mijn doelen te bereiken neem ik me het volgende voor:

Specifieke actie

Wanneer?

Andere mensen kunnen me op de volgende manieren bij deze verandering helpen:

Wie?

Hoe?

Dit zijn de hindernissen die ik mogelijk tegenkom, en zo kan ik ermee omgaan:

Eventuele hindernis bij de verandering

Reactie

Aan deze resultaten kan ik zien dat mijn verandering gelukt is:

Fase 4: Actieve verandering

De jongere onderneemt actie om zijn of haar gedrag te veranderen. De eigenlijke begeleiding, gericht op verandering, vindt in dit stadium plaats.

Zorg in deze fase dat de jongere gemotiveerd blijft. Houd hem/haar voor ogen wat het uiteindelijke doel is en het positieve gevolg daarvan.

Fase 5: Consolidatie

Dit stadium is het moment waarop de jongere probeert om het nieuwe gedrag in zijn of haar dagelijks leven te integreren. Vaak is dit de moeilijkste fase, omdat het doorzettingsvermogen vraagt van de jongere en deze fase lang kan duren.

Wees je bij deze fase bewust van een terugval en een verminderde motivatie. Blijf je richten op het plan waarin de jongere heeft aangegeven hoe er met eventuele hindernissen moet worden omgegaan. Stel het plan eventueel bij op dit punt. Lok in deze fase verandertaal uit: heb het over de voordelen als de jongere doorzet, en geef ook positieve feedback en complimenten om de jongere te motiveren en om te laten zien dat het zichtbaar is dat de jongere stappen zet. Dit vergroot het vertrouwen om de verandering te voltooien.

Fase 6: Terugval

Het kan zijn dat de jongere terugvalt en zijn of haar motivatie verliest. In dat geval begint men weer met fase 1.

Hoofdstuk 3: het gebruik van PDP (Person Driven Planning)

Een handboek voor het gebruik van PDP is te vinden op de volgende website:

http://issuu.com/studiospence/docs/volwassen_worden_met_autisme_def9_3/1

Deze methode is te gebruiken in verschillende fasen van Juventum. We zullen per fase uitleggen hoe deze methode te gebruiken is.

Fase B

Wanneer duidelijk is dat de jongere bij Juventum komt wonen, kan er een PDP-bijeenkomst worden georganiseerd waarbij belangrijke personen uit het netwerk van de jongere aanwezig zijn, evenals zijn/haar nieuwe begeleider, orthopedagoog en, indien van toepassing, begeleiders uit de vorige woonvorm. Deze PDP-bijeenkomst vindt idealiter plaats vier tot zes weken voor de jongere bij Juventum komt wonen.

Voorafgaand aan deze bijeenkomst is het belangrijk om een pre-meeting te organiseren, waarbij in ieder geval de jongere en zijn/haar begeleider aanwezig zijn. Ouders kunnen eventueel ook deelnemen aan dit gesprek. Doel van de pre-meeting is het uitleggen aan de jongere dat er een PDP-bijeenkomst wordt georganiseerd en wat daarin wordt besproken. Ook kan de jongere nadenken over wie hij/zij bij deze bijeenkomst wil betrekken en hoe hij/zij deze mensen gaat uitnodigen. De jongere beslist zelf over wie er uitgenodigd worden en wie niet!

Er wordt ook uitgelegd welke rol de jongere zelf speelt, en wat de facilitator, recorder en het netwerk doen:

- ❖ De facilitator begeleidt het gesprek en het proces, en de verschillende stappen die in het gesprek worden doorlopen.
- ❖ De recorder maakt tijdens de bijeenkomst een visueel en ondersteunend plan op papier, waarbij hij/zij eenvoudig en duidelijk opschrijft wat iedereen zegt. Ook bewaakt de recorder de voortgang, vat samen welke stappen er worden gezet en houdt het overzicht.

De mensen die deelnemen aan de PDP-bijeenkomst worden ook voorbereid. Het is belangrijk dat zij weten wat PDP inhoudt en dat zij denken in mogelijkheden en de positieve benadering die bij deze methodiek centraal staan.

De jongere bepaalt zelf wat er besproken wordt tijdens de bijeenkomst en wat niet.

De bijeenkomst verloopt via vijf fasen, waarbij de recorder de resultaten per fase op een groot vel papier schrijft:

- ❖ Achtergrond/geschiedenis: wat is de geschiedenis van de jongere van de geboorte tot nu?
- ❖ Dromen en nachtmerries: wat wil de jongere bereiken in het leven, wat is zijn/haar doel? ER wordt ook gekeken naar nachtmerries; wat is het slechtst denkbare dat er zou kunnen gebeuren in de toekomst?
- ❖ Krachten: Wat zijn de kwaliteiten van de jongere?
- ❖ Wat werkt wel en wat werkt niet: wat helpt om een doel te bereiken en wat niet?
- ❖ Doelen en acties: wat gaan we doen, wie doet wat en wanneer en wie zorgt ervoor dat dit ook echt gebeurt?

Bij deze PDP-bijeenkomst staat vooral de kennismaking centraal, de overdracht (van de ouders naar Juventum of van de vorige instelling naar Juventum) en er worden doelen en acties bepaald. Hierbij kan gedacht worden aan doelen en acties rondom de verhuizing en het wennen aan Juventum, maar ook aan doelen waar de jongere in de eerste periode aan wil werken.

De bijeenkomst zal ongeveer anderhalf uur duren.

Fase 0, 1 en/of 2

In deze fase kan een vervolg bijeenkomst worden georganiseerd. Meestal vindt deze bijeenkomst plaats in fase 1, wanneer de jongere vier tot zes maanden bij Juventum woont.

Ook in deze bijeenkomst zal de jongere beslissen wie er deelneemt en waar het gesprek over gaat.

De voortgang wordt besproken, doelen worden eventueel bijgesteld en nieuwe acties worden

bepaald. De behaalde doelen kunnen bij de papieren van de vorige bijeenkomst over geschiedenis of krachten worden opgeschreven. Er komt een nieuw vel met doelen.

Deze bijeenkomst duurt ongeveer 45 minuten.

Fase 3

Ongeveer twee maanden voor de jongere vertrekt bij Juventum, kan er nog een PDP-bijeenkomst

worden gepland. Deze zal als doel hebben het bespreken van de voortgang en het voorbereiden van

de jongere op het vertrek. Wat gerealiseerd is, zal weer op de bestaande papieren worden

bijgeschreven. Voor de doelen zal weer een nieuw vel papier worden gebruikt. Ook deze bijeenkomst

duurt 45 minuten.

Hoofdstuk 4: het gebruik van de vragenlijst van Invra-wonen

Voor de vragenlijst te gebruiken is...

Om goed met deze lijst te kunnen werken, wordt aangeraden om een workshop te volgen. Deze duurt twee dagen en kost €575,00 (inclusief lunch en lesmap, zie ook <http://www.invra.nl/workshop-leermethodiek>). Juventum zou ervoor kunnen kiezen om één of twee personen mee te laten doen aan de workshop, die vervolgens uitleg kunnen geven aan de andere medewerkers.

Om deze meetlijsten te kunnen gebruiken, zal vervolgens een abonnement moeten worden afgesloten bij Invra voor 15 *klantplaatsen*. Dit betekent dat de vijftien jongeren die bij Juventum wonen, hun eigen online pagina krijgen waar ze de vragenlijsten kunnen invullen en inzien.

Om de demo versie te bekijken, kunt u tijdelijke inloggegevens aanvragen via onderstaande link: <http://demoinstrument.invra.nl/aanmelden.php>

Inzetten in alle fasen

De vragenlijst van Invra-Wonen kan allereerst worden ingezet in fase B of in fase 0.

In deze startsituatie zal worden gekeken hoe de jongere er op het moment voor staat wat betreft competenties, en waar de leerpunten liggen.

Vanaf dat moment zal de vragenlijst om de drie maanden opnieuw ingevuld worden, om de voortgang te meten.

Opbouw vragenlijst

De vragenlijst is als volgt opgebouwd:

Er zijn zes categorieën, namelijk:

- ❖ Zelfzorg en gezondheid
- ❖ Maatschappelijke competenties
- ❖ Huishoudelijke competenties
- ❖ Omgaan met anderen
- ❖ Cognitieve competenties
- ❖ Eigenwaarde

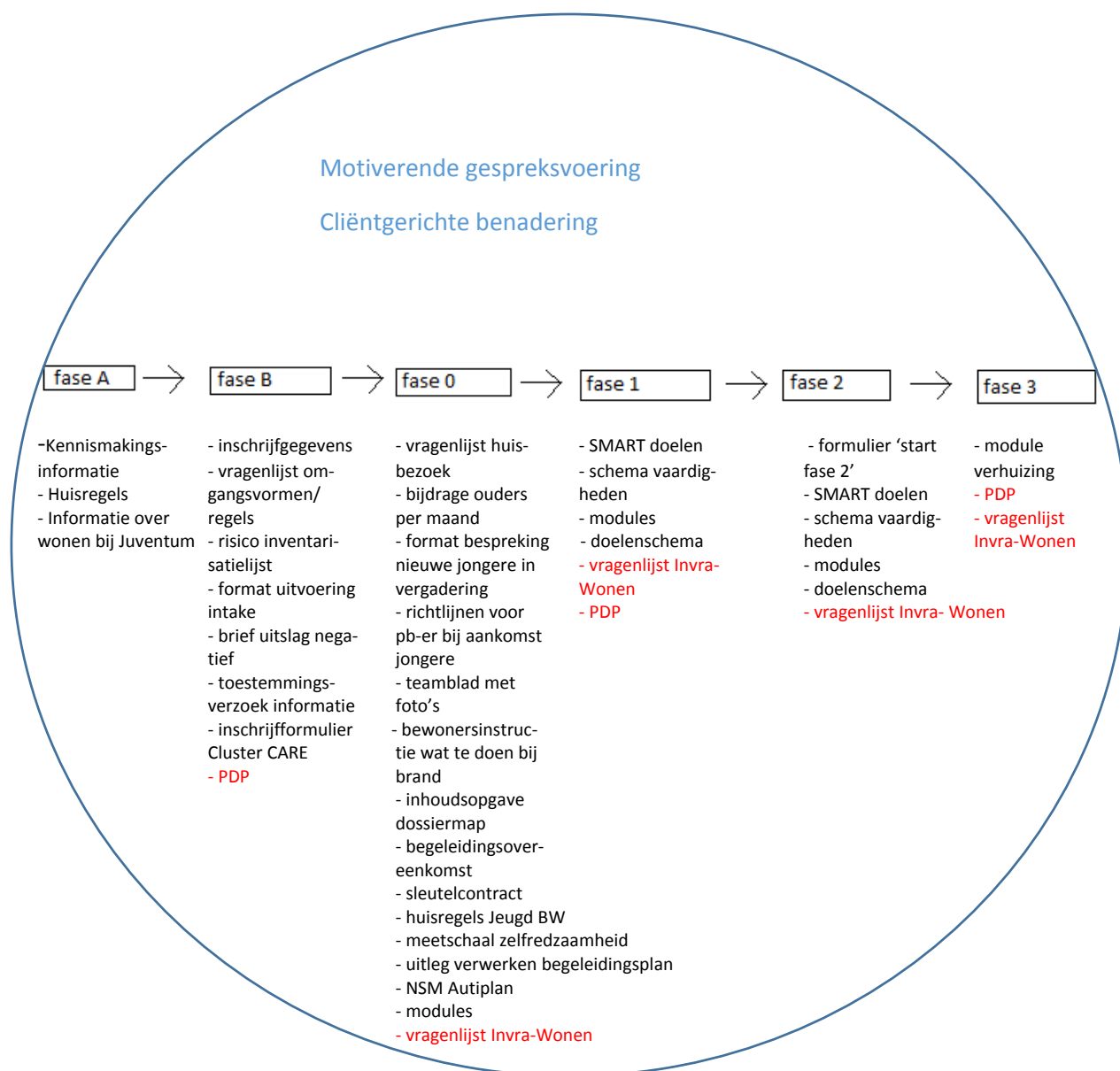
Deze categorieën bevatten een aantal competenties die de jongere mogelijk laat zien, waarop geantwoord kan worden door middel van de termen zelfstandig, uit zichzelf, doorgaans of acceptabel.

Afhankelijk van het antwoord kan worden gekozen voor een actie: trainen, observeren of niets doen. Hiermee wordt bedoeld op wat de begeleider moet doen met betrekking tot de betreffende competentie. Het gaat dan bijvoorbeeld om tanden poetsen, tafel dekken, uitkomen met het zak-/weekgeld, veilig met de fiets reizen, zich voorstellen of de eigen competenties kennen.

Online

Deze gegevens komen online te staan, en de vragenlijst kan ook online worden ingevuld door de jongere. Het kan raadzaam zijn om de eerste keer de lijst samen in te vullen, zodat de jongere begrijpt hoe de lijst ingevuld dient te worden.

Bijlage 1: schematische weergave van de fasering inclusief de methodieken

Figuur 1: schematische weergave van de fasering + aanvullingen

Bovenstaande figuur is een schematische weergave van de fasering die Juventum op het moment hanteert, aangevuld met de door ons uitgewerkt methodieken en interventies uit het handboek. Deze zijn in er in het **rood** bij gezet. Met de overkoepelende cirkel met daarin de motiverende gespreksvoering en de cliëntgerichte benadering willen we aangeven dat deze methodiek en benaderingswijze in alle fasen kan worden ingezet.